स्पृष्ट्वाशुचिस्पृष्टं तृतीयं चापि मानवः । हस्तौ पादौ च तोयेन प्रक्षाल्यावश्यं शुद्ध्यति" अशुद्धस्योदक्यादिस्पर्शे तु देवलः "अशुद्धान् स्वयमश्नीतानशुद्धस्तु यदि स्पृशेत् । स शुध्यत्युपवासेन तथा कृच्छ्रेण वा पुनः । श्वादिस्पर्शे तूपवासः कृच्छ्रस्तु श्वपचादिके" इति । अधिकमार्त्तण्डग्रन्थे ८०८पृष्ठे उक्तम् । [ऽयन ।

उदगद्रि उदगुत्तरस्यामद्रिः । हिमाचले । उदक्पर्वतोदयो-

उदगयन न० उदक् उदीच्यामयनम् । १उत्तरायणे । ७त० । माघादिके मासषट्के "उदगयने आपूर्य्यमाणे पक्षे कल्याणे नक्षत्रे चौलकर्मोपनयनगोदानविवाहा" आश्व० गृ० १,४,१, "अहस्तत्रोदगयनं रात्रिः स्याद्दक्षिणायनम्" मनुः । उत्तरायणशब्दे ११०४पृ० विवृतिः ।

उदग्दश न० उदक् उत्तरा दशा यस्य । उत्तराग्रे वस्त्रे "उत्तीर्य्यान्यानि वासांसि परिधाय सकृदेनान्यापीतोद-ग्दशानि विस्रब्धासत आनक्षत्रदर्शनात्" आ० गृ० ४,४,१०, "उदग्दशानि उदगग्राणि" नारा० टी० । "अथ वासो द्विगुणं वा चतुर्गुणं वा प्राग्दशं वोदग्दशं वोपसृ-ष्टाति" शत० ब्रा० २,२,२,९, [उदभूमिके देशे उदा०

उदग्भूम त्रि० उदक् उन्नता भूमिर्यत्र अच् समा० । उत्-

उदग्र त्रि० उद्गतमग्रं यस्य । १ऊर्द्ध्वे उन्नते २दृढे "हरिन्मणि-श्यामसुदग्रविग्रहः" किरा० "नयन् मधुद्विषः शैलसुद-ग्रदग्रांशुभिः" "आक्रम्य संस्थितसुदग्रविशालवक्षस्कम्" माघः "अवन्तिनाथोऽयमुदग्रबाहुः" "संदधे धनुरुदग्रतारकाम्" "जतात् त्रिव लायत इत्युदग्र" रघुः । "शैलोदग्रे राजशब्दे मृगे च" "सन्नद्धलोदग्रतरप्रभावः" "आविष्कृतोदग्रतरप्रभावम्" रघुः । २उन्नते च । "म-दोदग्रा मकुद्मनः" रघुः । [उन्नतदन्ते

उदग्रदत् त्रि० उदग्रा दन्ता यस्य दन्तादेशः स्त्रियां ङीप् ।

उदग्राभ पु० उदकं गृह्णाति ग्रह-अण् उप० स० संज्ञाया सुदादेशः मेघे हस्य भः । १मेघे "एषा पवस्व मदिरो मदा-योदग्राभस्य ननयन् वधत्रैः" ऋ० ९,९७,१५, "उदग्राभ-सुदकग्राहिणं मेघम्" भा० । लोके तु उदग्राह इत्येव । उदग्रा उन्नता आभायस्य । २मेघाग्रभे त्रि० ।

उदङ्क पु० उदच्यते उद्ध्रियतेऽत्र उद्+अनुच-घञ् । "उदङ्को-ऽनुदके" पा० नि० कुः १चर्ममये घृतादिपात्रे (कुपो) तैलो-दङ्कः घृतोदङ्कः । उदच्यते आक्रम्यतेऽनेन करणे घञ् । आकर्षणसाधने २संदंशे "हृदयोदङ्कसंस्थानं लतानानाय-यन्त्रिभम्" भट्टिः । ३ऋषिभेदे पु० "अत्रवीन्न उदङ्कः गौल्वायनः" शत० ब्रा० १४,६,१०,४, अस्य हन्ते अहन्ते च उपका० बहुत्वे गोत्रप्रत्ययस्य वा लुक् । औद-ङ्कायनाः उदङ्काः ।

उदङ्मुख त्रि० उदक् उत्तरा मुखमस्य । उत्तरमुखे "मण्डपं कारयेत्तत्र प्राङ्मुखं वाप्युदङ्मुखम्" अग्नाचलमण्डपे पुरा० "व्रतं भुञ्जीत्युदङ्मुखः" । "यथाशास्त्रमुदङ्मुखः" । "मूत्रो-च्चारसमुत्सर्गं दिवा कुर्य्यादुदङ्मुखः" मनुः । "उदङ्-मुखान् प्राङ्मुखान् वा पूर्वाह्णे वै शुचिः शुचीन्" मनुः । "उदङ्मुखः सोऽस्त्रविदस्त्रमन्त्रम्" रघुः । "स्नानाद-स्मात् सरसिजोद्भवादुत्पतोदङ्मुखः खम्" मेघ० ।

उदचमस पु० उदकस्य उदकधारयार्थचमसः संज्ञाया सुदादेशः । उदकस्यापनार्थे चमसरूपे पात्रभेदे "अथा-न्तरेणोदचमसं निनयति" शत० ब्रा० ७,२,१,१७ । "चतसृषु चतसृषु त्रीस्त्रीनुदचमसान्निनयति" कात्या० १७,२,४,

उदच् त्रि० उद्+अञ्च-क्विप् । १ऊर्द्ध्वे गते उत्तरे २देशे ३अनन्तरे ४वाले उत्तरदिग्देशवाचकश्च । ५उत्तर-दिशि स्त्री ङीप् अचोऽन्तोपे उद्यादेशे दीर्घः उदीची "तेनोदीचीं दिशमनु रजेः" मेघ० । ततः अस्याति तस्य लुक् । प्रथमापञ्चमीसप्तम्यन्तार्थे वर्त्तमाने दिग्देशवाचके अव्य० "अवने हे गतिरुदग् दक्षिणार्थस्य वत्सरः" अमरः "कपीषवित्तं बबौ रवेरुदगाद्वृत्तिपथेन नारदः" रघुः "संपूर्वोत्पुनाभ्युदगपाभ्याम् पवित्राभ्याम्" "उद-ग्नेरुत्सृष्टम् कुशर्क्षं कारयन्ति" सं० त० मीमि० । "प्राग-मुदगं वा भोतं वस्त्रं प्रकारयेत्" वि० पा० सू० । "आप-स्योदक्परावृत्य" मनुः । "कारयिष्योदक्स्थम्" सि० शि० ।

उदज पु० उद्+अज-अच् अभावः । पशुप्रेरके ।

उदजिन पु० उत्क्रान्तमजिनम् अत्या० स० । चर्म्मातीते निरुदकादि० अस्यान्तोदात्तता ।

उदज्ञ पु० उदकं जानाति ज्ञा-क संज्ञायाम् उदादेशः ऋषिभेदे तस्यापत्यम् तिका० फिञ् । औदज्ञायनि तदपत्ये बहुषु ।

उदञ्च् त्रि० उद्+अञ्च-क्विप् । उदक्शब्दार्थे । भत्वे उदञ्चः उदङ्ग इति भेदः । ततः प्रथमान्तार्थे अस्याति तस्य लुक् । उदक् प्रथमान्तार्थे दिग्देशादौ अव्य० "यान् मडुदङ्केति तान् मानान्" आ० उ० । उदङ् उत्तरस्याम् ।

उदञ्चन न० उद्+अञ्च-क्विप् करणे ल्युट् । १पिधानार्थे पात्रे (ढाकना) । "प्रतिप्रस्थाता संस्थावानवत्तुन्नेता चमसेन गोदञ्चनेन वा" शत० ब्रा० ४, २,५, २१,